

اکلومی
اسلامی
ایرانی

نقش استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی در ارتقا عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری مبتنی بر نظریه نظام انقلابی

سید محمود هاشمی^۱

چکیده

در راستای تکیه گام دوم انقلاب بر نهادها و پایبندی مردم به ارزشهای انقلاب با وجود مشکلات عدیده تحول در بسترهای سازمانی و نهادهای جامعه امری مهم و ضروری است. تحقیق حاضر با هدف بررسی تأثیر استراتژی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی بر عملکرد فرهنگی اجتماعی شهرداری منطقه دو تهران سامان یافت. از جامعه آماری به حجم ۲۰۶ نفر با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۱۳۸ نفر انتخاب گردید. چهار جهت‌گیری عمده براساس نظریه نظام انقلابی برای استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی شامل پیروی از طریق شریعت، همدلی و مؤاسات، تأمین رفاه اجتماعی و تکلیف‌مداری، پرسشنامه محقق ساخته پژوهش را شکل داد که پس از خبره‌سنجی، ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه برابر ۰،۷۸ شد. با استفاده از مدلسازی معادلات ساختاری و نرم افزار پی.ال.اس آزمون یافته‌های تحقیق نشان داد که استراتژی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری تأثیر مثبت و معناداری داشتند. هر چهار سوال فرعی پژوهش نیز تأیید شد که از این میان، مسئولیت‌پذیری اخلاقی بیشترین تأثیر را دارا بود

کلیدواژه: مسئولیت اجتماعی، عملکرد فرهنگی-اجتماعی، شهرداری.

۱. استادیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

hashemi_2986@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۱۸

نوع مقاله: پژوهشی

مقدمه و بیان مسئله

سازمانهای خدمات عمومی از جمله شهرداریها جایگاه ویژه‌ای دارند زیرا تعاملی مستمر با آحاد مردم دارند و عملکرد آنها، بصورت قابل توجهی بر میزان رضایت یا نارضایتی مردم تأثیرگذارست (هنری، ۱۳۹۶: ۲). وظایفی که سازمانهای خدمات عمومی (همچون شهرداری-ها) در قبال جامعه دارند فراتر از قلمروهای صرفا اقتصادیست که سازمانها به طور سنتی با آنها در ارتباط می‌باشند. وقتی زمینه‌ای در نظر می‌گیریم که به طور خاص اقتصادی نیست، کسب و کارها با مجموعه‌ای از حقوق و مسئولیتهای مرتبط با جامعه‌ای که آنها را در بر گرفته است، روبرو می‌شوند که به آنها اجازه نمی‌دهد تا تنها بر روی مدیریت اقتصادی به منظور دستیابی به اهداف خود تمرکز نمایند (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۳). [همچنین] در سالیان اخیر، روز به روز بر توجه و حساسیت پیرامون عملکرد اجتماعی سازمانها و کسب و کارهای مختلف افزوده شده است (کوپر، ۲۰۱۷) از سویی رویکردهای فرهنگی نیز همراه و همسو با عملکردهای اجتماعی سازمانها تعریف شده است. لذا عملکرد فرهنگی و اجتماعی سازمانها چالشی بزرگ برای جامعه و آزمونی برای این سازمانهاست که نشان می‌دهد سازمان به چه میزان به محیط پیرامونی خود متعهد هستند (شوکت ۳ و همکاران، ۲۰۱۶). عملکرد اجتماعی سازمانها؛ ابعاد و سطوح تأثیرگذاری مختلفی دارد، به قول گردبرگ ۴ و همکاران (۲۰۱۹) عملکرد اجتماعی، هم احساس مسئولیتی در قبال منابع انسانی است که بخش مهمی از اجتماع را تشکیل می‌دهند و هم در قبال ذینفعان داخلی، خارجی و محیطی است که در آن به فعالیت می‌پردازد. بی‌توجهی در قبال عملکرد (فرهنگی) اجتماعی، فروپاشی‌های مالی و اخلاقی برخی از سازمانهای معروف در سراسر دنیا را در سال‌های اخیر به دنبال داشته (ویشلی، ۱۳۹۵: ۳۶)

^۱تمرکز اصلی ائرحاضر بر روی شهرداری‌ها به عنوان نهاد عمومی غیردولتی است ولی جهت حفظ امانت در بکارگیری عبارات به عاریه گرفته شده از سایر تحقیقات، جانب تساهل رعایت شد. لذا مراد از کسب و کار در اینجا نه حوزه تجاری و بخش خصوصی، بلکه، حوزه عمومی و حیطه شهرداری‌ها است.

^۲ Cooper

^۳ Shaukat

^۴ Gardberg

که از این رهگذر، توجه محققان را به سمت مطالعه در زمینه فضایل و ارزش های اخلاقی سوق داده است. در این معادله، دیگر مسئولیتهای اجتماعی و عملکردهای مختلف سازمانی، صرفاً در ترازوی اقتصادی سنجیده نمی‌گردد و رویکردهای اخلاقی (متناسب با نظام ارزشی هر جامعه) به همان میزان تعیین کننده حیات و پذیرش [مقبولیت] سازمانها در جامعه است (عیدی، ۱۳۹۷: ۲۳).

سازمان ها در این میان در شرایطی قرار گرفته اند که برای حفظ وجهه خود باید بار دیگر کارهای درست و نادرست را تعریف کنند (دارایی و زردشتیان، ۱۳۹۷). عوامل متعددی بر عملکرد اجتماعی سازمان (و به تبع آن عملکرد فرهنگی) اثرگذار است که در تحقیقات متعدد مورد بررسی قرار گرفته است (تحقیقاتی همچون گردبرگ و همکاران، ۲۰۱۹؛ هوا و همکاران، ۲۰۱۹؛ مس ۲، ۲۰۱۸؛ کوپر، ۲۰۱۷؛ شوکات، ۲۰۱۶؛ عملکرد اجتماعی سازمانها را در فضای فرهنگی-اجتماعی خود واکاوی کرده‌اند). در بین این متغیرها به نظر می‌رسد استراتژی-های مسئولیت اجتماعی با ماهیت سازمان های عمومی که با تمامی اقشار جامعه سر و کار دارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد. علی رغم ارتباط مستقیم میان استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی و حوزه عملکرد بخش عمومی (غیرانتفاعی)، تحقیقات گذشته^۳ بیشتر در قبال عملکرد انتفاعی کسب و کار با مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمانها پرداخته‌اند. در حقیقت خلاء پرداخت به عملکرد فرهنگی-اجتماعی سازمانها، از حیث استراتژی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی به صورت ملموسی احساس می‌گردد.

در نتیجه علی رغم اهمیت بالای استراتژی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی، در مبحث عملکرد فرهنگی-اجتماعی (غیرانتفاعی) کمتر به آن پرداخته شده و نیاز است که این حوزه مورد مطالعه قرار گیرد. تحقیق حاضر، با درک نیاز پژوهشی فوق، عملکرد اجتماعی شهرداری

¹ Ho

² Maas

^۳ تأکید در اینجا، بر روی تحقیقات تجربی داخلی گذشته در حیطه موضوعی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی است. با این حال عموم تحقیقات خارجی نیز در پرداخت به مفهوم مذکور، بیشتر عملکرد مالی را نشانه گرفته‌اند.

(به عنوان نهادی عمومی) را در پرتو، استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی وجهه‌ی همت خود قرار داد. اما همانطور که پیشتر سخن از آن رفت. مبنای پرداخت به این موضوع در ارتباطی تنگاتنگ با ارزشهای جامعه قرار دارد. از آنجا که در مسئولیت اجتماعی، گوناگونی گسترده‌ای وجود دارد بنابراین باید یک سیستم یکپارچه و منطقی نیز برای ارزیابی آنها وجود داشته باشد. تنها از این طریق است که می‌توان سرمایه‌گذاری‌ها (بر روی مسئولیت اجتماعی سازمانی) و سوء تفاهم‌های عمومی ناشی از آن را اصلاح نمود و سازمانها را به انجام بهتر عملکردهای اجتماعی خود ترغیب نمود. بنابراین ضرورت بسیاری وجود دارد که یک سیستم ارزیابی بسیار شناخته و پذیرفته شده را برای مسئولیت اجتماعی ایجاد نمود که با شرایط فرهنگی-ارزشی و واقعیت اجتماعی سازمانها نیز منطبق باشد (امیرپور، ۱۳۹۶).

چارچوبی که تحقیق حاضر در ارتباط با استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی در نظر خواهد گرفت، نظریه نظام انقلابی (در راستای گام دوم انقلاب اسلامی) است. این انتخاب یک راهبرد منصفانه و منطبق با جهت‌گیری ادبیات موضوعی تحقیق است. انقلاب اسلامی، پارادایمی مستقل برای فهم مسائل فرهنگی-اجتماعی فراهم ساخته که متأثر از این گفتمان هویت‌ساز، سازه‌های شناختی-فرهنگی-اجتماعی قابل تعریف و باز تعریف می‌باشد. این خصلت ناشی از خاصیت نهادسازی این شجره طیبه است آنچنانکه در کلام رهبر معظم انقلاب، با مفهوم تمدن-سازی عجین شده است: "انقلاب پُرشکوه ملت ایران، تنها انقلابی است که یک چله‌ی پُرافتخار را بدون خیانت به آرمانهایش پشت سر نهاده و اینک وارد دوّمین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است"^۱.

هدف و پرسش تحقیق:

^۱ متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی برگرفته از پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری

تحقیق حاضر این سوال را مورد کندوکار قرار خواهد داد که استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی مبتنی بر قرائت نظریه نظام انقلابی (برگرفته از گام دوم انقلاب اسلامی) چه تأثیری بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری (منطقه دو تهران) دارد؟

پیشینه تحقیق:

به صورت خلاصه با توجه به آنکه بایستی تمامی چارچوبهای فرهنگی-اجتماعی و سازمانی در تناسب با چارچوب نظام انقلابی کشورمان به تجسم در آید؛ پارادایم انقلاب اسلامی و مسئولیت اجتماعی یکی از موهبت های نظام اسلامی ایران است که همواره پژوهشگران و نظریه پردازان به بررسی و واکاوی علل و زمینه های این رخداد پرداختند که این امر منجر به خلق آثار متنوعی گردید.

لذا بخش قابل توجهی از پژوهش های بعمل آمده به صورت سربسته و محدود در رابطه با علل و عوامل و تداوم به رشته تحریر درآمده است که در ذیل به برخی از آنها اشاره می شود:

ربیعی و غلامی (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان تاثیر مسولیت اجتماعی بر تعهد سازمانی به تبیین این مهم پرداخته و یافته های تحقیق آن نشان داد که نیازهای اقتصادی رعایت قوانین و مقررات عمومی رعایت اخلاق کسب و کار و مسولیت های بشر دوستانه بر تعهد سازمانی تاثیر مثبت و معنی داری دارد. این یافته بدان معناست که تاکید بر اهمیت مسولیت اجتماعی و رعایت آن از سوی سازمان ها می تواند از کارکردی مثبت بر عملکرد سازمان ها برخوردار باشد به نحوی که به طور معناداری تعهد سازمانی کارکنان را تحت تاثیر قرار می دهد.

امینی سابق، ردایی و ساده در مقاله ای با عنوان تبیین نظریه مسولیت اجتماعی جوانان در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با تاکید حکمرانی خوب» به تبیین مسولیت اجتماعی جوانان با رویکرد انقلابی پرداخته و ضمن ارایه تعاریفی از مسولیت اجتماعی و حکمرانی خوب و مروری بر مهم ترین مفاهیم آن به تبیین گام دوم انقلاب اسلامی و انقلابی بودن به عنوان لازمه تحقق حکمرانی خوب اشاره می کنند. یافته های این تحقیق نشان داد که مسولیت اجتماعی جوانان در پنج بعد اقتصادی سیاسی اجتماعی قانونی و معنوی اخلاقی و نوع دوستی و

حکمرانی خوب در پنج بعد مشارکت اقتصادی، استقلال و آزادی، عدالت خواهی و مبارزه با فساد، حاکمیت قانون و کارایی و اثر بخشی دولت قرار دارد.

آن چه این مقاله را از سایر مقالات از این قبیل متمایز می کند این است که در این نوشتار با اتخاذ روشی نو استراتژی های مسئولیت اجتماعی را در نظریه نظام انقلاب اسلامی نشان می دهد.

چارچوب نظری:

مسئولیت های اجتماعی

فلسفه وجودی سازمان ها، حتی مؤسسات اقتصادی، نه تنها سود، بلکه تأمین انتظارات ذی نفعان اعم از داخل و خارج سازمان می باشد (کوپر، ۲۰۱۷)، زیرا از این طریق است که پایدار بودن سود نیز تأمین می شود. ضمناً انتظاراتی که جامعه در بعد اخلاقی، قانونی، اقتصادی و مصالح عمومی از سازمانها دارد، این است که آنها خود را به جامعه ای که در آن به فعالیت می پردازند، متعهد بدانند (وانگ و همکاران، ۲۰۱۷). بر این اساس هنگامی که موضوع مسئولیت در زندگی اجتماعی از جمله سازمان ها مورد تحلیل قرار می گیرد، نباید صرفاً حقوق صاحبان سهام و مؤسسات یا حتی فقط رعایت چهارچوب های قانونی که به اجبار باید بدان تن داد، ملاک عمل سازمان ها قلمداد شود، بلکه مسئول بودن باید به عنوان امری داوطلبانه و نوعی تعهد و وظیفه از سوی سازمان ها به شمار آید (کریمی، ۱۳۹۰). در این صورت است که مشروعیت سازمان از ناحیه ذی نفعان بیرونی (ذی نفعان اجتماعی و غیر اجتماعی، دولت و مشتریان به پایداری می انجامد و منافع پایدار، ارتقای تعهد و مشارکت فعال ذی نفعان قابل پیش بینی می شود. امروزه مسئولیت اجتماعی به مراتب فراتر از حوزه فعالیت و تأثیر خود در گذشته، که "انسان دوستی" بود پیش می رود. مسئولیت اجتماعی در عرصه کسب و کار برای رسیدن به توسعه پایدار، در مورد ارائه راه حل های پیشگیرانه برای چالش های اجتماعی و

¹ Cooper

زیست محیطی و عرصه هایی از این دست نقش و جایگاه خود را پیدا کرده است (لینز و همکاران، ۲۰۱۷).

گریفین و بارنی مسئولیت اجتماعی را این گونه تعریف می کنند: مسئولیت اجتماعی، مجموعه وظایف و تعهدهایی است که سازمان باید برای حفظ، مراقبت و کمک به جامعه ای که در آن کار می کند، انجام دهد (گنجعلی، سپهری و مسعودی پور، ۱۳۹۲). فرنچ و ساورد نیز در کتاب مدیریت تحول در سازمان در خصوص مسئولیت اجتماعی می نویسند: مسئولیت اجتماعی، وظایفی است برعهده مؤسسه های خصوصی، به این معنا که تأثیر سوئی بر زندگی اجتماعی که در آن مشغول به فعالیت اند، نگذارند. عموماً این وظایف شامل آلوده نکردن، تبعیض قائل نشدن در استخدام، فعالیت های غیراخلاقی نداشتن و آگاهی دادن به مصرف کننده از کیفیت محصولات را شامل می شود. همچنین وظیفه ای است مبتنی بر مشارکت مثبت در زندگی افراد جامعه (وانگ و همکاران، ۲۰۱۷). برنامه ها و اقدامات مرتبط با مسئولیت پذیری اجتماعی سازمان، به تمامی اهداف، راهبردها و اقدامات عملی اشاره دارد که سازمان در راستای مسئولیت پذیری اجتماعی خود تعیین می کند و به کار می گیرد (موسوی، ۱۳۹۷).

فورد مسئولیت اجتماعی را پیروی از قوانین اجتماعی و برآوردن انتظاراتی که جامعه از فرد دارد تعریف می کند. کاستاکو بالزارووا مسئولیت اجتماعی را تعهد مداوم برای رفتار به شیوه اخلاقی و همراه با بهبود کیفیت زندگی افراد و خانواده هایشان به علاوه بهبود اجتماع و جامعه در مقیاس وسیع تر می دانند (اسماعیل نژاد، ۱۳۹۶). پژوهشگران مسئولیت اجتماعی را ارزشی گرانبها که بر دموکراسی و جامعه دموکراتیک تأثیر می گذارد معرفی می کنند (چرخ، ۱۳۹۵: ۱۵). هولمه (۲۰۰۹) مسئولیت اجتماعی را درک مشترک مبنی بر افزایش رفتارهای اخلاقی در میان کارکنان و رشد و تعالی اعضای تعریف می کند (لینز و همکاران، ۲۰۱۷). در سال ۱۹۹۰، دیویس مسئولیت اجتماعی را به عنوان آن نوع تصمیمات و اقدامات سازمان ها توصیف کرد که به دلایلی، فراسوی منافع مستقیم اقتصادی یا فنی اتخاذ می شوند (جمالی و کرم، ۲۰۱۸).

¹ Lins

در سال ۱۹۷۱ کمیته توسعه اقتصادی در تعریفی مشابه، مسئولیت اجتماعی سازمان را به صورت زیر تشریح کرد: امروزه روشن است که مفهوم تعامل بین جامعه با تجارت و کسب و کار به شیوه های گوناگون در حال تغییر است. کسب و کار باید مسئولیت های گسترده تری را در خصوص جامعه نسبت به قبل بپذیرد و محدوده گسترده تری از ارزش های انسانی را مورد نظر داشته باشد (ساده، ۱۳۹۶).

گام دوم انقلاب اسلامی

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی یکی از بزرگترین وقایع قرن بیستم محسوب می شود، پدیده ای با شعارها و آرمان های حق مدارانه و استقلال طلبانه که نه تنها منطقه آسیا که حتی قاره های دوردست را نیز تحت تأثیر خود قرار داد. رهبری مرجعی آگاه به زمان، به رغم شرایط بحرانی کشور، در حالی که عشق به وطن و مردم کشور در وجودش موج می زد، توانست انقلاب نوپای ایرانیان را از مقاطع حساس صدر انقلاب تا عبور از گردنه های خطرناک جنگ تحمیلی با صورتی مردم سالارانه هدایت نماید حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله) که پس از رحلت حضرت امام خمینی (ره) به اعتراف دوست و دشمن همواره مدیریت حکیمانه داشته، توانست دورنمایی روشن را برای کشور ترسیم نموده و پایه های تمدنی کشور را پی ریزی کند. این حکیم نستوه که همواره به نیروی جوان کشور تکیه و اعتماد داشته و در طول مدت رهبری انقلاب اسلامی تاکنون، اجازه نداده است که بارقه امید در دل های مردم خاموش شود، با سپری شدن دوران تثبیت نظام و فرارسیدن دوره دولت سازی، جامعه سازی و تمدن سازی، با صدور بیانیه ای راهبردی که به بیانیه «گام دوم انقلاب» معروف شد، ضمن یادآوری تجربیات کشور در طول چهار سال گذشته، برای آغاز دهه پنجم انقلاب اسلامی مولفه های بسیار مهمی را به عنوان عناصر راهبردی چهار سالگی دوم آن بیان نمودند. بیانیه «گام دوم انقلاب» تجدید مطلعی است خطاب به ملت ایران و به ویژه جوانان که به مثابه منشوری برای دومین مرحله خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد. این گام دوم، انقلاب را به آرمان بزرگش

که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نافداه) هست» نزدیک خواهد کرد. این بیانیه حاوی نکات مهم و ارزشمندی برای حرکت و امتداد مسیر انقلاب اسلامی بوده که به برخی از آنان اشاره می‌شود:

۱- ورود انقلاب اسلامی به دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی از میان همه‌ی ملت‌های زیر ستم، کمتر ملتی به انقلاب همت می‌گمارد؛ و در میان ملت‌هایی که به‌پاخاسته و انقلاب کرده‌اند، کمتر دیده شده که توانسته باشند کار را به نهایت رسانده و به‌جز تغییر حکومتها، آرمانهای انقلابی را حفظ کرده باشند. اما انقلاب پُرشکوه ملت ایران که بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید است، تنها انقلابی است که یک چله‌ی پُرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر نهاده و در برابر همه‌ی وسوسه‌هایی که غیر قابل مقاومت به نظر میرسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده و اینک وارد دومین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است. درودی از اعماق دل بر این ملت؛ بر نسلی که آغاز کرد و ادامه داد و بر نسلی که اینک وارد فرایند بزرگ و جهانیِ چهل سال دوم می‌شود.

۲- شعارهای جهانی، فطری، درخشان و همیشه‌زنده‌ی انقلاب اسلامی برای همه‌چیز میتوان طول عمر مفید و تاریخ مصرف فرض کرد، اما شعارهای جهانی این انقلاب دینی از این قاعده مستثنا است؛ آنها هرگز بی‌مصرف و بی‌فایده نخواهند شد، زیرا فطرت بشر در همه‌ی عصرها با آن سرشته است. آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیت، برادری، هیچ یک به یک نسل و یک جامعه مربوط نیست تا در دوره‌ای بدرخشد و در دوره‌ای دیگر افول کند. هرگز نمیتوان مردمی را تصور کرد که از این چشم‌اندازهای مبارک دل‌زده شوند. هرگاه دل‌زدگی پیش آمده، از روی‌گردانی مسئولان از این ارزشهای دینی بوده است و نه از پایبندی به آنها و کوشش برای تحقق آنها.

۳- جمهوری اسلامی و فاصله‌ی میان بایدها و واقعیتها

جمهوری اسلامی، متحجّر و در برابر پدیده‌ها و موقعیتهای نو به نو، فاقد احساس و ادراک نیست، اما به اصول خود بشدّت پایبند و به مرزبندی‌های خود با رقیبان و دشمنان بشدّت حسّاس است. با خطوط اصلی خود هرگز بی‌مبالائی نمیکند و برایش مهم است که چرا بماند و چگونه بماند. بی‌شک فاصله‌ی میان بایدها و واقعیتها، همواره وجدانهای آرمان‌خواه را عذاب داده و میدهد، اما این، فاصله‌ای طی‌شدنی است و در چهل سال گذشته در مواردی بارها طی شده است و بی‌شک در آینده، با حضور نسل جوان مؤمن و دانا و پُرانگیزه، با قدرت بیشتر طی خواهد شد.

۴- آغاز انقلاب و نظام اسلامی از نقطه‌ی صفر

انقلاب اسلامی و نظام برخاسته از آن، از نقطه‌ی صفر آغاز شد؛ اولاً: همه‌چیز علیه ما بود، چه رژیم فاسد طاغوت که علاوه بر وابستگی و فساد و استبداد و کودتایی بودن، اولین رژیم سلطنتی در ایران بود که به دست بیگانه - و نه به زور شمشیر خود- بر سر کار آمده بود، و چه دولت آمریکا و برخی دیگر از دولتهای غربی، و چه وضع بشدّت نابسامان داخلی و عقب‌افتادگی شرم‌آور در علم و فنّآوری و سیاست و معنویّت و هر فضیلت دیگر. ثانیاً: هیچ تجربه‌ی پیشینی و راه طی‌شده‌ای در برابر ما وجود نداشت. بدیهی است که قیامهای مارکسیستی و امثال آن نمیتوانست برای انقلابی که از متن ایمان و معرفت اسلامی پدید آمده است، الگو محسوب شود. انقلابیون اسلامی بدون سرمشق و تجربه آغاز کردند و ترکیب جمهوریّت و اسلامیت و ابزارهای تشکیل و پیشرفت آن، جز با هدایت الهی و قلب نورانی و اندیشه‌ی بزرگ امام خمینی، به دست نیامد. و این نخستین درخشش انقلاب بود.

۵- دفاع ابدی از نظریه‌ی نظام انقلابی

انقلاب اسلامی همچون پدیده‌ای زنده و بارآده، همواره دارای انعطاف و آماده‌ی تصحیح خطاهای خویش است، اما تجدیدنظرپذیر و اهل انفعال نیست. به نقدها حسّاسیت مثبت نشان میدهد و آن را نعمت خدا و هشدار به صاحبان حرفهای بی‌عمل می‌شمارد، اما به هیچ بهانه‌ای

از ارزشهایش که بحمدالله با ایمان دینی مردم آمیخته است، فاصله نمیگیرد. انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمیشود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند.

روش شناسی پژوهش

سازمان شهرداری نیز با استفاده از خروجی این تحقیق، دیدگاهی مناسب‌تر برای شناخت مسئولیتهای اجتماعی خود و اثر آن بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی خواهد یافت. از این رهگذر می‌توان بهبود خدمات شهری را انتظار داشت. این تحقیق از نظر ماهیت و روش گردآوری داده‌ها برای تجزیه و تحلیل‌های آماری تحقیق، توصیفی-پیمایشی است (زیرا محقق وضعیت موجود جامعه‌ی آماری را بدون اثر دادن محرکی، مورد مطالعه و پیمایش قرار می‌دهد). برای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق، از تکنیک مدل معادلات ساختاری (SEM) و جهت بررسی آمار توصیفی از نرم افزار اس.پی.اس.اس استفاده شده است. دلیل استفاده از تکنیک مدل معادلات ساختاری، قابلیت آزمودن تئوری‌ها در قالب معادلات میان متغیرهاست. دلیل دیگر لحاظ نمودن خطای اندازه‌گیری توسط این روش است که به محقق اجازه می‌دهد تا تجزیه و تحلیل داده‌های خود را با احتساب خطای اندازه‌گیری گزارش دهد. مدل‌های مرسوم در مدل سازی معادلات ساختاری در واقع متشکل از دو بخش هستند. مدل اندازه‌گیری که چگونگی توضیح و تبیین متغیرهای پنهان توسط متغیرهای آشکار (سوالات) مربوطه را بررسی می‌نماید و مدل ساختاری که نشان می‌دهد چگونه متغیرهای پنهان در پیوند با یکدیگر قرار گرفته‌اند

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری آن، شامل مدیران فرهنگی، فرماندهان بسیج شهرداری، ائمه جماعات، فرماندهان پایگاه بسیج و مدیران فرهنگی نواحی و مسئولین شورایی در این منطقه به حجم ۲۰۶ نفر بودند که با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۱۳۸ نفر انتخاب گردید.

یافته های پژوهش:

آزمون فرضیه های تحقیق

ارزیابی فرضیه فرعی اول

در فرضیه فرعی اول بیان می شود که آیا مسئولیت پذیری اخلاقی از طریق پیروی از شریعت بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری (منطقه دو تهران) تأثیر مثبت و معناداری دارد؟

بررسی نتایج فرضیه اول پژوهش نشان می دهد که ضریب همبستگی مسئولیت پذیری اخلاقی از طریق پیروی از شریعت بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی برابر با $0/439$ بوده که نشان دهنده تأثیر معنادار مسئولیت پذیری اخلاقی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی می باشد. همچنین مقدار آماره t برابر با $4/17$ است که بالاتر از $1/96$ بوده و بنابراین این رابطه مورد تأیید می باشد.

ارزیابی فرضیه فرعی دوم

در فرضیه فرعی دوم بیان می شود که آیا مسئولیت پذیری بشردوستانه از طریق همدلی و مواسات بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری (منطقه دو تهران) تأثیر مثبت و معناداری دارد؟

بررسی نتایج فرضیه دوم پژوهش نشان می دهد که ضریب همبستگی مسئولیت پذیری بشردوستانه از طریق همدلی و مواسات بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی برابر با $0/245$ بوده که نشان دهنده تأثیر معنادار مسئولیت پذیری بشردوستانه بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی می باشد. همچنین مقدار آماره t برابر با $2/73$ است که بالاتر از $1/96$ بوده و بنابراین این رابطه مورد تأیید می باشد.

ارزیابی فرضیه فرعی سوم

در فرضیه فرعی سوم بیان می شود که آیا مسئولیت پذیری اقتصادی از طریق تأمین رفاه اجتماعی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری (منطقه دو تهران) تأثیر مثبت و معناداری دارد؟

بررسی نتایج فرضیه سوم پژوهش نشان می‌دهد که ضریب همبستگی مسئولیت‌پذیری اقتصادی از طریق تأمین رفاه اجتماعی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی برابر با $0/375$ بوده که نشان دهنده تأثیر معنادار مسئولیت‌پذیری اقتصادی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی می‌باشد. همچنین مقدار آماره t برابر با $3/46$ است که بالاتر از $1/96$ بوده و بنابراین این رابطه مورد تأیید می‌باشد.

ارزیابی فرضیه فرعی چهارم

در فرضیه فرعی چهارم بیان می‌شود که آیا مسئولیت‌پذیری قانونی از طریق تکلیف مداری بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری (منطقه دو تهران) تأثیر مثبت و معناداری دارد؟

بررسی نتایج فرضیه چهارم پژوهش نشان می‌دهد که ضریب همبستگی مسئولیت‌پذیری قانونی از طریق تکلیف مداری بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی برابر با $0/206$ بوده که نشان دهنده تأثیر معنادار مسئولیت‌پذیری قانونی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی می‌باشد. همچنین مقدار آماره t برابر با $2/45$ است که بالاتر از $1/96$ بوده و بنابراین این رابطه مورد تأیید می‌باشد.

ارزیابی فرضیه اصلی پژوهش

در سوال اصلی پژوهش بیان می‌شود که آیا استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی شهرداری (منطقه دو تهران) در چارچوب نظریه نظام انقلابی تأثیر مثبت و معناداری دارد؟

بررسی نتایج فرضیه اصلی پژوهش نشان می‌دهد که ضریب همبستگی استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی برابر با $0/719$ بوده که نشان دهنده تأثیر معنادار استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی بر عملکرد فرهنگی-اجتماعی می‌باشد. همچنین مقدار آماره t برابر با $14/59$ است که بالاتر از $1/96$ بوده و بنابراین این رابطه مورد تأیید

می باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۵۱۷ است که نشان می دهد استراتژی مسئولیت اجتماعی، تقریباً ۵۲ درصد از عملکرد فرهنگی- اجتماعی را پیش بینی می کند.

جدول ۱. خلاصه نتایج فرضیه های تحقیق

فرضیه	رابطه	ضریب همبستگی	آماره تی	وضعیت
اصلی	استراتژی های مسئولیت اجتماعی بر عملکرد فرهنگی- اجتماعی	۰/۷۱۹	۱۴/۵۹	تایید
فرعی اول	مسئولیت اخلاقی بر عملکرد فرهنگی- اجتماعی	۰/۴۳۹	۴/۱۷	تایید
فرعی دوم	مسئولیت بشردوستانه بر عملکرد فرهنگی- اجتماعی	۰/۲۴۵	۲/۷۳	تایید
فرعی سوم	مسئولیت اقتصادی بر عملکرد فرهنگی- اجتماعی	۰/۳۷۵	۳/۴۶	تایید
فرعی چهارم	مسئولیت قانونی بر عملکرد فرهنگی- اجتماعی	۰/۲۰۶	۲/۴۵	تایید

نتیجه گیری

در دنیای امروزی، سازمان ها همه جوانب زندگی ما را فرا گرفته اند، پس منطقی است که انتظار داشته باشیم پدیده ای را که با زندگی ما گره خورده مطالعه نماییم. این پدیده همراه با ایجاد اجتماع و در اثر نیازهای افراد جامعه ایجاد شده است. از این رو سازمان ها را متشکل از گروه هایی که هر کدام منافع شخصی خود را دنبال می کنند نامیده اند. این گروه ها، قدرت خود را جهت اثر گذاری در توزیع منابع در سازمان به کار می گیرند (رضایان، ۱۳۹۴). با توجه به این دیدگاه، سازمانی اثربخش است که خواسته های عوامل محیطی خود را - که تداوم حیات سازمان، مستلزم حمایت آنها است - برآورده سازد (علیجانی گنجی و سمیع پورگیری، ۱۳۹۸). سازمان باید وظایف و مسئولیت خود را

نسبت به این گروه‌های ذی‌نفع انجام دهد. از این رو یکی از مباحثی که در قرن اخیر، موضوع بحث و گفت و گوی صاحب نظران مدیریت شده مسئولیت اجتماعی سازمان است. امروزه، مفهوم مسئولیت‌پذیری نسبت به گذشته دچار تغییرات زیادی شده است. توجه به مفاهیم بومی در حیطه مسئولیت‌پذیری اجتماعی در حال گسترش بوده و دیدگاه‌های فرهنگی نسبت موضوع مسئولیت اجتماعی سازمان در چند سال اخیر رشد یافته است.

طبق گفته‌های سن و باتاچاریا (۲۰۰۱) اقدامات مسئولیت اجتماعی سازمان، می‌تواند ادراکات ذینفعان در مورد سنخیت‌های او با سازمان را افزایش داده و بر این مطلب تأکید می‌کنند که عکس‌العمل‌های ذینفع نسبت به مسئولیت اجتماعی سازمان توسط سطح‌سنجی‌کننده‌ها در فرد میان خود و شخصیت سازمان درک می‌کند، تعیین می‌شود (به نقل از کردستانی و همکاران، ۱۳۹۷). اکثر ادبیات مسئولیت اجتماعی سازمانها بر این موضوع متمرکز می‌شوند که چگونه مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ویژگی‌های مالی سازمانها را افزایش می‌دهد و کمتر به نقش آن در حوزه عملکردهای اجتماعی و غیرمالی پرداخته شده است. با وجود آنکه، مسئولیت اجتماعی، یکی از مهمترین عوامل موثر بر عملکرد اجتماعی است و نقشی کلیدی در واکنش‌های ذینفعان نسبت به سازمان ایفا می‌کند. گردبرگ و همکاران (۲۰۱۹) بیان داشتند که هر چه سازمان نسبت به ابعاد مسئولیت اجتماعی خود توجه بیشتری داشته باشد مشتریان و جامعه واکنش بهتری نسبت به آن خواهند داشت و در نتیجه عملکرد اجتماعی سازمان بهبود می‌یابد.

تعداد اندکی از تحقیقات گذشته، نقش استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی سازمانی را در ارتباط با عملکردهای فرهنگی-اجتماعی مورد مطالعه قرار داده، در نتیجه، خلأیی تحقیقاتی که به صورت ویژه‌تر، این حوزه از عملکرد سازمانی را پوشش دهند، وجود دارد تا متعاقب نتایج مطالعات تجربی مختلف، درک روشن‌تری از اثرگذاری مفهوم مسئولیت‌های اجتماعی سازمانها حاصل شود. از طرفی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی در قبال هر جامعه منوط به ارزشها و چارچوبهای فرهنگی آن است. انقلاب اسلامی، مانیفست فرهنگی و چارچوب نهادی عرصه-های فردی، گروهی و اجتماعی است به بیان رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب

اسلامی، این انقلاب خاصیتی "نظام‌ساز" دارد. "انقلاب اسلامی، میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند". این رویکرد ریشه از نگاه ایرانی-اسلامی می‌گیرد. [در حقیقت] در جامعه اسلامی، مصالح فردی با مصالح اجتماعی همسو شده و در نتیجه ساختار انگیزشی از اساس با ساختار انگیزشی سایر نظام‌ها متفاوت است (امیرپور، ۱۳۹۶) و لذا ضروری است که درک و استنباطی که از استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی سازمانی حاصل می‌گردد در تطابق با شرایط فرهنگی-ارزشی تراز انقلاب اسلامی باشد. زیرا به قول بارنی و گریفین^۱ (۱۹۹۲): سازمانها باید به عنوان جزئی مرتبط با نظام‌های بزرگتر که در آن قرار دارند، فعالیت کنند. تفسیر فوق، هم در پیوند با توسعه قرائت بومی از مفاهیم علوم انسانی (در اینجا در حیطه مسئولیت اجتماعی سازمانی) است که به صورت مرتب مورد تأکید نهادهای بالادستی فرهنگی است همچنین از سویی، ترویج‌دهنده راهبردی ملی نظریه گام دوم انقلاب اسلامی می‌باشد که بایستی مورد توجه محققان به خصوص حوزه علوم انسانی قرار گیرد همچنان که رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند.

¹ Barney & Griffin

منابع

۱. مقام معظم رهبری، (۱۳۶۸-۱۳۸۹)، پایگاه نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای ،
khamenehi.ir
۲. اکوانی، سیدحمداله، شفیعی سیف آبادی، محسن (۱۳۹۴). « معرفت دینی و تأثیر آن بر
مفهوم آزادی در انیشه امام خمینی (ره) ». فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهشنامه انقلاب
اسلامی، سال چهارم، شماره ۱۵، ص ۴۵-۶۴.
۳. باقری، خسرو؛ (۱۳۸۲) هویت علم دینی، تهران، سازمان انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد
اسلامی.
۴. حسرتی، مصطفی (۱۳۸۵) «مقدمه ای بر روش کیفی نظریه سازی داده بنیاد» فصلنامه زبان
و زبان شناسی، سال دوم، شماره ۳.
۵. دانایی فرد، حسن (۱۳۸۴). تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم
سازی تئوری بنیادی. دو ماهنامه ی علمی پژوهشی دانشور. دانشگاه شاهد سال ۱۲، تیر
۱۳۸۴، ش ۱۱.

۶. رازی، فخرالدین ابوعبدالله (۱۴۲۰). مفاتیح الغیب (تفسیر کبیر)، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۷. درخشه، جلال، (۱۳۸۸)، « بازتفسیر مفاهیم دینی و تأثیر آن بر شکل گیری انقلاب اسلامی ایران » نشریه دانش سیاسی، ص ۸۷-۱۲۱.
۸. سجادیه نرگس (۱۳۹۴) « نقد و بررسی رویکرد سواد اخلاقی از منظر عاملیت انسانی »، مجله پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت سال ۵، شماره ۲، ۸۸-۱۰۹.
۹. سرینی واسولو، (۱۳۸۷) «سواد رایانه ای و اطلاعاتی: چالش های پیش روی اطلاع رسانان مدرن در آستانه قرن بیست و یکم» ترجمه حمید رضا جمالی مهموئی. پیام کتابخانه، دوره نهم، ۶۲-۶۶.
۱۰. سعیدی شاهرودی، علی، مرادی، عزیز مراد، (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل نفوذپذیری انقلاب های توحیدی، فصلنامه امنیت ملی، سال ششم، شماره بیست و دوم، ص ۸۴-۶۱.
۱۱. صلواتیان، سیاوش، حق وردی طالقانکی، میثم، گودرزی، غلامرضا (۱۳۹۶). الگوی رهبری شهید سید مرتضی آوینی در فعالیت های رسانه ای. فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۶: ۹۵-۱۲۱.
۱۲. عامری، محسن (۱۳۹۸)، سواد انقلاب اسلامی، قم، انتشارات جهاد دانشگاهی.
۱۳. مبینی محمد (۱۳۹۵) « طراحی الگوی اسلامی - ایرانی مدیریت جهادی در راستای عینیت بخشی ام القرائ جهان اسلام » فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۴، ۱۶۰-۱۳۷.
۱۴. محمدی، یدالله، (۱۳۸۰) انقلاب اسلامی: ایدئولوژی، مفاهیم و کارکردها، فصلنامه مصباح، ۴۰-۶.
۱۵. مشیرزاده. حمیرا، (۱۳۸۲) «نگرشی اجمالی به نظریه های انقلاب در علوم اجتماعی»، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها، ج ۱.
۱۶. مطهری، مرتضی، (۱۳۷۹) بررسی اجمالی نهضت های اسلامی در صد سال اخیر، تهران، صدرا.
۱۷. نوروزی، خلیل؛ باقری کنی، مصباح الهدی؛ آزادی احمد آبادی، جواد؛ نوروزی، محمد (۱۳۹۱). ارتقای قابلیت های پویا در دانشکده های مدیریت جمهوری اسلامی ایران، مورد

مطالعه: دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق (ع). نشریه مدیریت در دانشگاه اسلامی. ش ۳، ۲۳ تا ۴۶.

18. Strauss, A. and Corbin, J. (1998), Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Technique (2nd Edition), Sage, Newbury Park, London
19. Peters, R.S. and Hirst, P. (1980). The Logic of education. Blackwell: London.
20. Martin, Patricia Y. & Turner, Barry A. (1986), Grounded Theory and Organizational Research, The Journal of Applied Behavioral Science, 22(2)
21. Herman, B. (2007). Moral literacy. London: Harvard University Press, 302-313.

